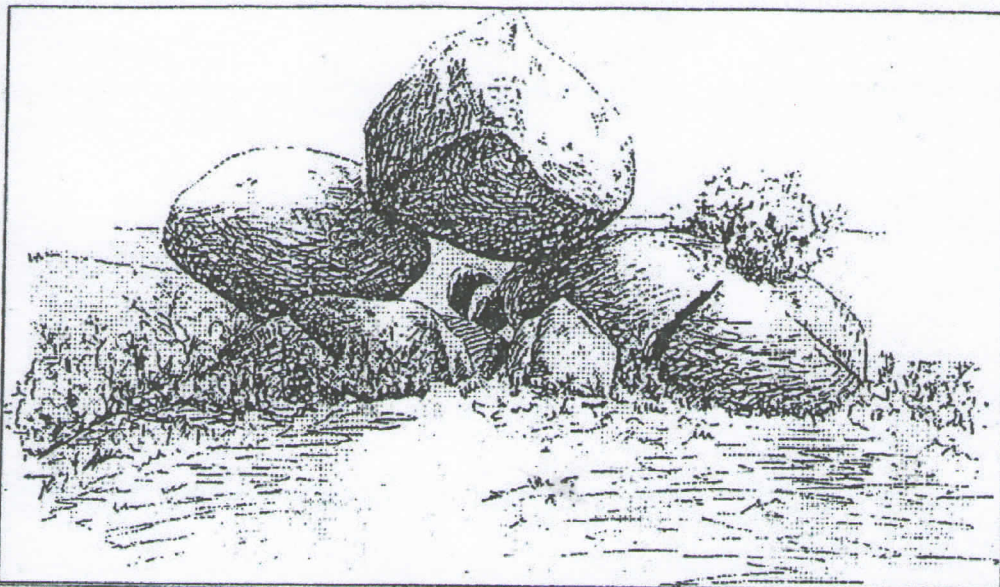

Butlletí del
Grup d'Història del
Casal-Mataró-

Estudis Locals i Divulgació
Història, Art, Arqueologia, Cultura...

Felibrejada

Contingut:

**L'article: De l'expansió ultrapirinenca a la
pèrdua de la terra dels càtars.*

Juny - Juliol 1998
Època 3a Any V
núm. 42

Preu: 325 ptes.

L'article

De l'expansió ultrapirinenca a la pèrdua de la terra dels càtars.

Per Joan Francesc Clariana (1)

En primer lloc, hem de dir que aquesta és la conferència que potser fuig més de la línia de les altres conferències que s'han vingut donant en aquest cicle que ha organitzat el Grup d'Història del Casal. Al mateix temps serà, potser, la més feixuga, ja que la temàtica que tracta és tan densa que més aviat hauria de ser objecte de tot un cicle de conferències, ja que hi ha molts aspectes que aquí tan sols podem citar molt de passada.

Sense més preàmbuls anem a la part expositiva del tema de la xerrada d'avui:

Com s'inicia l'expansió ultrapirinenca ?

Intentarem explicar-ho molt breument. Ens hem de traslladar vers els anys 1067 i 1070 quan Ramon Berenguer I adquireix els comtats de Carcassona i Rasès, aprofitant les desavinences entre els hereus de Roger III (comte d'aquelles terres). Pel que sembla l'operació de compra, per aquell temps, va resultar molt cara i estava a l'entorn de les 5.000 unces d'or, a les que calgué afegir diferents comissions i despeses a favor dels comtes de Tolosa i de Foix per aconseguir llur neutralitat en l'operació de compra. El pagament es va fer amb l'or procedent de les paries de Lleida, Saragossa i Tortosa. Segons l'historiador Ramon d'Abadal, aquesta compra inicialment no tenia en absolut cap propòsit imperialista d'annexió vers Barcelona, sinó la voluntat de Ramon Berenguer I de deixar una herència més o menys presentable pel seu fill segon Ramon Berenguer Cap d'Estopes, que ja era comte de Carcassona i Arsès el 1068, mentre que els territoris del Principat haurien estat per l'hereu i primogenit Pere Ramon. Però com Pere Ramon, a l'any 1071, va assassinar a la seva madrastra Almodis, això li va comportar la pèrdua del dret de primogenitura, per tant d'aquí va esdevenir la successió conjunta dels germans, tal vegada bessons, Ramon Berenguer II Cap d'Estopes i Berenguer Ramon II El Fratricida. L'adversitat de les circumstàncies no s'acabà aquí, ja que a l'any 1082 morí assassinat, de forma misteriosa, Ramon Berenguer II Cap d'Estopes, en el paratge conegut com la Perxa de l'Astor (Gualba).

A Carcassona, entre els anys 1083 i 1085 es varen produir uns greus avalots, que sembla no anaven directament dirigits contra el domini senyorial català, però van facilitar la intervenció dels senyors feudals d'Occitània, concretament Bernat Ató IV de Besiers (vescomte d'Agde-Besiers), que a la vegada era fill de Ramon Bernat i d'Ermengarda que, casualment, eren els qui havien venut

El Papa Innocenci III, en un fresc del monestir italià del Sacro Speco.

Carcassona i Rasès a Ramon Berenguer I i que tenien la intenció força clara d'apoderar-se d'aqueixes possessions.

En aquells moments, la situació política de Catalunya era tan difícil que no va ser possible emprendre cap acció diplomàtica, ni militar, per tal d'impedir l'expoliació. No obstant, pocs anys més tard, Ramon Berenguer III El Gran, que havia succeït tant al seu pare com al seu oncle, va reclamar els seus drets sobre Carcassona i Rasès dirigit-se al vescomte de Besiers.

L'any 1107, Ramon Berenguer III va instigar una revolta a Carcassona, però inexplicablement no va donar suport militar als habitants i aquests varen, novament, ésser sotmesos per Bernat Ató de Besiers, que a la vegada era aliat del comte de Tolosa, Bertran de Sant Geli, aquests fets tingueren com a resultat una massiva emigració cap a Catalunya.

En el 1112 té lloc l'enllaç matrimonial entre Ramon Berenguer III i Dolça de Provença. La finalitat del mateix

1)

Aquest text correspon a la conferència que pronuncià l'autor amb el títol "L'expansió ultrapirinenca catalana", el 8 de desembre de 1992 a Mataró en el marc del 5è Cicle de Conferències organitzat pel Grup d'Història del Casal, en aquella ocasió titulat: *Catalunya i Occitània*.

(amb la col·laboració de: Joaquim Graupera, Lluïsa Layret, Núria Raurich i Jaume Vellvehí)

hom creu que anava més vers l'acreciment patrimonial i no tant en la presència politico-militar a Provença. La prova d'aquesta afirmació la trobem en el testament del monarca català.

Però, a partir d'aquest moment, Ramon Berenguer III va intentar recobrar Carcassona i Rasès mitjançant un acord amb Bernat Ató de Besiers pel qual aquest darrer es reconeixi com a feudatari del primer, el considerava senyor eminent i l'indemnitzava amb 15.000 sous melgoresos.

L'accés de Ramon Berenguer III al tron de Provença, comtal o marítima, va capgirar la tradicional aliança entre els comtes de Tolosa, ja que aquests darrers a la vegada eren marquesos de Provença i posseïen una bona part del país (el marquesat de Provença), i els de Barcelona i donà començament a la rivalitat entre les dues Cases. Rivalitat que seria una de les constants de la història posterior de Catalunya i que, anys més tard, hauria de contribuir al fracàs de la formació de l'Estat Català-Occità.

Poc temps més tard, Bernat Ató no respectà els pactes contrets i el mes d'agost de l'any 1120 els habitants de Carcassona es varen tornar a revoltar contra ell, veient-se obligat a abandonar aquella població. No obstant, al cap de quatre anys, en el 1124, Bernat Ató, amb l'ajut del comte de Tolosa, Alfons Jordà, va tornar a recuperar Carcassona. L'any següent, el 1125, els contrincants varen signar la pau, per la qual Ramon Berenguer III i Alfons Jordà de Tolosa es repartien la Provença en dues zones d'influència, limitant, per tant, l'expansió de Catalunya.

L'etapa d'expansió:

Amb la mort de Ramon Berenguer III en el 1131, va deixar la Provença a Berenguer Ramon I i els comtats catalans a Ramon Berenguer IV El Sant, aparentment semblava una divisió, però Ramon Berenguer IV, tot i no ser titular del comtat de Provença, com a cap del llinatge barceloní dedicà gran atenció als interessos dinàstics en terres ultrapirinenques: col·laborà amb el seu germà en el govern del comtat provençal i féu costat a Berenguer Ramon I de Provença i a Guillem VI de Montpeller contra les cases de Baus i de Tolosa, enemigues de la presència de la dinastia catalana a Occitània, i contra l'emperador alemany, Conrad III, que es considerava senyor feudal eminent de Provença,

Raimon IV, comte de Tolosa

l'antic regne d'Arle, i donava suport a les aspiracions de Ramon de Baus al comtat provençal.

Quatre anys més tard, l'any 1135, Berenguer Ramon I de Provença, per tal d'enfortir la seva posició, contragué matrimoni amb la comtesa Beatriu de Melguelh.

El 1143, el comte de Tolosa, Alfons Jordà, per tal de poder oposar-se amb garanties d'èxit contra el Casal de Barcelona, va signar un tractat amb Gènova i Pisa, i el 1144 arran d'una acció d'"uns robadors de la mar" (potser de la flota genovesa) contra Manguio, morí Berenguer Ramon.

Com l'hereu de Berenguer Ramon I de Provença, o sigui Ramon Berenguer III era menor d'edat, Ramon Berenguer IV de Barcelona (II de Provença) passà a exercir la seva tutela i pel febrer de 1147 desembarcà a Tarascó i en pocs mesos reduí els que li eren hostils, prenent en captivitat a Ramon de Baus. Aquestes circumstàncies, a la vegada, coincidiren amb la marxa del comte de Tolosa, Alfons Jordà, a les croades (més concretament a Síria), fet que disminuï la pressió de Tolosa sobre la Provença marítima.

No obstant això, els senyors de la Casa de Baus tornaren a revoltar-se a l'any 1155 confiant amb l'ajut de l'emperador alemany, Frederic I Barba-Roja i, novament, en el 1162 feren un segon intent desesperat per aconseguir aquelles terres. No cal dir que tots dos sortiren malament.

En aquest moment, comença a fer-se present la influència de la monarquia francesa sobre Occitània. El rei Lluís VII de França, havent-se esposat amb Elionor, hereva dels ducs d'Aquitània, va reivindicar els drets de la seva esposa sobre el comtat de Tolosa i assetjà aquella ciutat sense aconseguir-ho. Més tard Lluís VII va repudiar a Elionor d'Aquitània, i aquesta es va tornar a casar, ho feu amb Enric II Plantagenet que a la vegada, entre els seus títols, constava que era comte d'Anjou i del Maine, duc de Normandia i, el més important, era el rei d'Anglaterra. Aleshores, en el 1159 Enric II Plantagenet, per tal de fer valer els drets de la seva esposa s'alià amb Ramon Berenguer IV de Barcelona, Ramon Trencavell I de Carcassona i Rasès i Guillem VII de Montpeller, així aconseguí Cahors i avançà per Verdum sus Garona i fins assetjar Tolosa, on hi havien Raimon V i Alfons II. Com Raimon V era cunyat del rei de França, Lluís VII, aquest darrer va acudir en llur auxili i Enric II d'Anglaterra es veié forçat a la retirada.

El 1162 fou un any crític pel catolicisme, hi havia dues persones aspirants al tron de Sant Pere i ambdues

Ramon VII, comte de Tolosa.

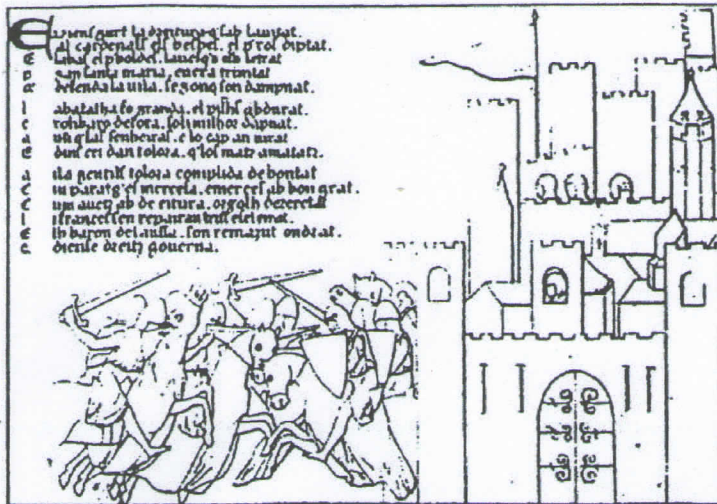
afirmaven tenir-hi dret (Victor IV i Alexandre III). Aleshores, Ramon Berenguer IV, per tal de posar-se al costat de Victor IV i, a més, per entrevistar-se amb l'emperador d'Alemanya i així concertar un tractat matrimonial de Ramon Berenguer III de Provença amb Riquilda de Polònia, vídua d'Alfons VII de Castella i, a la vegada, neboda de l'emperador, emprengué un llarg viatge cap a Torí, trobant la mort a Borgo San Dalmazzo (El Piemont). Es pot dir que la mort el va salvar d'una decisió equivocada ja que hauria recolzat a l'antipapa. Per contra, en el seu testament, prudentment, no posà a la seva família sota la protecció papal i si, en canvi, sota la protecció d'Enric II Plantagenet, rei d'Anglaterra. Aleshores, el nebot de Ramon Berenguer IV de Barcelona, Ramon Berenguer III de Provença s'entrevistà amb l'emperador i aconseguí la investidura de Provença, malauradament, poc després, el 1166, morí en el etge de Niça. Però el problema de Ramon Berenguer III de Provença fou que no havia tingut descendència masculina i, aleshores, el succeí Alfons I El Cast.

Alfons I El Cast i els inicis del problema càtar:

Per tant, entrem ja en l'època del regnat d'Alfons I El Cast, també conegut com "El Trobador" i que, en principi, es deia Ramon Berenguer. Quan morí el seu pare, ell contava tan sols amb cinc anys d'edat (encara que la data de naixement i, per tant, la data en que començà a regnar són discutides), per la qual cosa en principi estigué sota la tutela de Ramon Berenguer III de Provença, d'un consell de regència i la tutoria d'Enric II d'Anglaterra com hem vist abans (no tractarem aquí el problema de la successió d'Alfons El Bataller -d'Aragó i Navarra- i Ramon El Monjo).

Al mateix any de la mort de Ramon Berenguer II de Provença, el 1166, a l'Argenç i a la Camarga, varen esclatar novament hostilitats amb el comte de Tolosa. Alfons comptava amb l'ajut del senyor de Montpeller, l'episcopat de Provença. A la vegada es reconcilià amb la Casa de Baus i va aconseguir l'ajut marítim de Gènova, fet que li permeté reconquerir Albaron que estava ocupat per Raimon V de Tolosa. Per tant, a finals del 1167, Alfons I, dominava plenament la Provença i, aleshores, va deixar al cap del govern al seu germà Pere, més conegut pel nom de Ramon Berenguer IV de Provença.

Amb la mort de Ramon Trencavell I, vescomte de Carcassona, Rasès, Besiers i Albi, Roger Bernat de Foix aliat de Raimon V de Tolosa va intentar confiscar els dominis de l'hereu, Roger V, aleshores aquest va cercar l'ajut d'Alfons I el Cast per tal d'evitar-ho. Però, en el 1171, es va produir un altre canvi d'aliances atès que Roger V va contraure matrimoni amb Adelaida de Tolosa i, a la vegada, reconegué la senyoria de Raimon V de Tolosa, així mateix Gènova també va canviar de bàndol i va bloquejar Montpeller, però Alfons I trobà nous aliats en els comtats de Bearn i Bigorra, fet que li permeté amenaçar el flanc occidental de la Casa de Tolosa. Finalment, l'any 1176, amb la mediació d'Enric II d'Anglaterra que tres anys abans havia signat la pau amb el comte de Tolosa, s'aconseguí un tractat de pau en forma de venda: així, Raimon V renuncià als seus possibles drets sobre Provença. Gavalda i Carladès

Derrota dels croats a Tolosa segons una il·lustració de la "Cansó de Croada" (1210-1213)

i, a canvi, Alfons I li prometé la xifra de 31.000 marcs d'argent. Per tant, un cop pacificada la zona occidental, es dirigí vers Niça i el mateix any els imposà unes dures condicions de pau. A finals del 1178 investí oficialment al seu germà Ramon Berenguer com a comte de Provença.

Un detall del que no hem fet esment, però que cal resaltar, és el de la magnificència de la cort d'Alfons I el Cast, punt de referència dels trobadors occitans que cantaven les lloances del rei i la seva muller Sança. Fins hi tot el mateix rei es tenia per trobador, per això en algun moment va ser l'objecte de les ironies de Bertran de Born que el descriu com "un senyor flac i gran que es lloa ell mateix cantant, i estima més els diners que l'honor". Com a trobadors de més renom, podem esmentar: Raimbaut, Giraut de Bornelh, Arnaut Daniel, Bernat de Ventadorn i Guillem de Cabestany.

En el 1178, la problemàtica càtara es comença a fer evident, així, Raimon V de Tolosa remeté una nota al capítol general dels cistercencs, denunciant els fets i l'extensió d'aquella creença per terres occitanes. En el seu escrit venia a repetir el que ja havia dit l'any abans al Concili d'Arles, "ha penetrat per tot arreu; ha portat la discòrdia a totes les famílies, separa el marit de la muller ..., el fill del pare ..., els temples estan deserts i cauen en ruïnes".

El problema s'havia posat de manifest tant en el Concili de Tours el 1163, com en el d'Arles el 1177, i en el 1179 en el de Laterà, on els principals sectaris foren excomunicats. Coincideix amb la primera etapa de la Inquisició, força moderada ja que es respectava el dret de Justinià, es garantitzava els drets dels acusats i no estava permesa la tortura.

Els càtars i la seva espiritualitat, s'havien dotat d'una organització amb un clergat, els perfectes o perfets, una jerarquia, els bisbes i un sistema doctrinal. El poble va sentir atracció pel catarisme per l'anhel de perfecció recollit en la vivència càtara de l'oposició irreconciliable entre l'ànima de l'home i el món material. L'enfrontament de dos principis: Perfecte i Imperfecte, l'Absolut i el Relatiu, l'Etern i el Temporal, el Bé i el Mal, l'Esperit i la Matèria. Aquesta oposició es dona perquè el món és el recinte on té lloc el combat dels dos déus el del Bé i el del Mal. El déu Bo és el

que havia creat el món invisible, dels esperits perfectes, mentre que el déu dolent ha creat el món visible de la matèria a on resideix el pecat.

Aleshores la doctrina, originària de Bulgària, consistia en un recull d'elements del cristianisme, de la mística oriental i de la sabiduria grega. Consideraven que l'Antic Testament era ensenyament del Diable. En les seves cerimònies un perfet llegia un fragment del Nou Testament i el comentava en el sentit que ens podem imaginar. Creien que Jesús, fill de Déu, va baixar a la Terra com esperit pur i, sols en apariència, va adoptar el cos d'un home en el sí d'una dona i, sols en aparença, va viure, patir i morir.

Els perfets o perfectes hi arribàvem mitjançant el "consolamentum", consistia en la imposició de les mans i del llibre dels evangelis damunt el cap del creient neòfit, una vegada feta aquesta cerimònia el consolat tenia que viure com els demés perfectes. Els perfectes eren els qui havien renunciat a la terra i a la carn, també se'ls deia "purs" o segons l'arrel grega "càtars". Aquests practicaven el més absolut despreci pels béns de la terra, de la propietat, del matrimoni, de qualsevol acte carnal i, si havien estat casats, repudiaven a llurs esposès. Sols així podien estar segurs de la salvació.

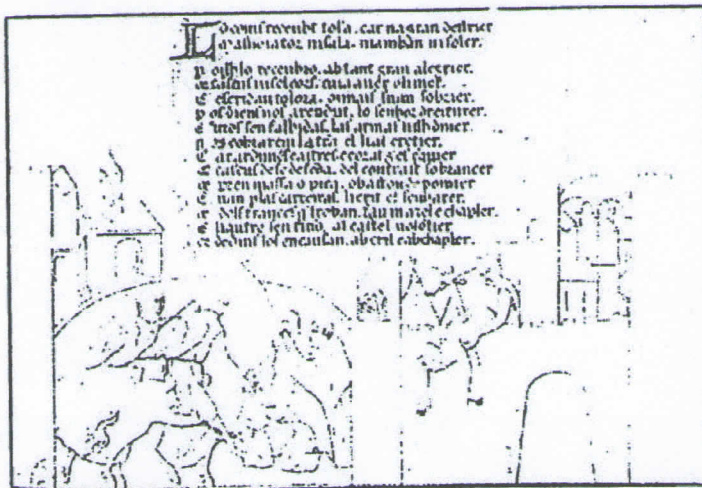
Una altra institució o sagrament que tenien era l'"endura" o suïcidi sagrat, mitjançant l'enverinament, dejuni il·limitat o exposant-se a morir glaçat.

Imitant l'església catòlica, tenien l'"appareillementum", era una mena de confessió on els fidels s'acusaven de les faltes que havien comès.

La seva vida, pel que sembla, realment fraternal i caritativa tenia un apreciable valor de testimoni davant el clergat catòlic que portava una vida de certa disbauxa. Molts nobles occitans es convertiren a l'heretgia com fou Raimon VI de Tolosa, Raimon Roger de Foix, els vescomtes de Besiers, Carcassona i els Trencavel. Encara que públicament no ho deien per tal d'evitar l'excomunió papal.

Continuant amb els fets històrics, sabem que en el 1181 s'intentà una croada infructuosa contra Roger II de Besiers i els altres nobles occitans seguidors o simpatitzants amb l'heretgia. La legació papal de Bernat de Clairvaux va fracasar. A Occitània continuaren els problemes i Ramon Berenguer IV de Provença, germà d'Alfons I el Cast, fou assassinat aquell mateix any pels homes d'Ademar de Murviel. Així, Alfons I prengué represàlies i encomanà el govern de Provença al seu germà Sanç de Provença, el qual va trair la seva confiança pactant amb Raimon V de Tolosa, amb Gènova i amb Guillem de Forcalquier per anar contra el rei Alfons. Com aqueixa aliança no va prosperar, Sanç fou destituït en el 1185 i substituït per Roger Bernat comte de Foix. Aquesta angoixosa situació durà fins el 1190 quan el rei Alfons signà un tractat de pau amb Raimon V de Tolosa i, amb això, el clima bèl·lic s'atemperà.

Per contra, a Europa occidental el panorama monàrquic havia canviat quelcom, a Lluís de França, mort el 1180, l'havia succeït Felip II August (1180 - 1223) que va ser un polític de talla; al contrari que Ricard Cor de Lleó (1189 - 1199) que succeí a Enric II d'Anglaterra, que havia estat un gran aliat d'Alfons I El Cast i, a Frederic I Barba-

Retorn del comte Raimon VI a Tolosa, segons una il·lustració de la "Cansó de Croada" (1210-1213)

roja (1152 - 1190) el succeí Enric IV (1190 - 1197).

Pocs anys més tard, el 1194, moria Raimon V de Tolosa i, el 1196, moria a Perpinyà Alfons I el Cast, tancant tota una època.

L'època de Pere I el Catòlic, el temps àlgid de la religió càtara.

El testament d'Alfons I el Cast ens torna a demostrar la manca de voluntat per part dels monarques catalans a crear un gran Estat català, per aquest instrument dividia els seus dominis entre Pere I que heretava Catalunya i Aragó i rebia certs drets sobre les terres situades a la Gàl·lia meridional, des de la ciutat de Besiers fins al port d'Asp; i Alfons, el fill segon, els comtats de Provença, Millau, Gavalda, Rasès i determinats drets sobre Montpeller. A l'any de la mort d'Alfons I el Cast, com hem dit abans el 1196, el protagonista de la nostra història, que esdevingué comte-rei de Catalunya, Pere el Catòlic, solament tenia divuit o dinou anys, ja que havia nascut a l'any 1177, per tant podem veure com el pes de les responsabilitats polítiques i del futur de Catalunya recaigueren sobre, gairebé, un adolescent.

Poc temps després, en el 1198, fou elegit per ocupar la cadira de Sant Pere, el papa Innocent III, personatge que, com veurem, va tenir un pes decisiu en el futur de Catalunya. Era descendent d'una família de nobles romans, home d'una gran cultura i formació humanística, els seus contemporanis coincideixen en que tenia unes grans habilitats intel·lectuals i diplomàtiques. Com una de les primeres mesures a la seva arribada al tron, fou la carta que adreça a tots els reis de l'òrbita de Roma, ja que creia que pel fet de ser el representant de Crist a la Terra tenia el sagrat deure d'intervenir en els afers interns de tots els regnes cristians. La seva carta tenia el següent contingut:

"Nos ordenem a tots els prínceps, comtes, i a tots els barons i grans de les vostres províncies; Nos els conminem per la remisió de llurs pecats, a recolzar amb tota llur autoritat als nostres enviats contra els heretges, a desterrar a aquells que ... hagin estat excomunicats, a confiscar llurs béns i a empràr un major rigor si persisteixen en voler continuar en el país després de

l'excomunió. Nos els hem donat plens poders per obligar als senyors a actuar en aquest sentit, ja sigui mitjançant l'excomunió, i expulsant al condemnat de llurs terres. Nos conminem també a tots els pobles a que s'armin contra els heretges ... Nos concedim a tots els qui participin en aquesta expedició per a la conservació de la Fe, les mateixes indulgències que guanyen els qui visiten l'església de Sant Pere a Roma ... els qui recolzin als heretges seran excomunicats, així com tots aquells que els proporcionin el més petit auxili o que visquin amb ells ..."

Pere el Catòlic, fent-se ressò de la missiva papal ordenà l'expulsió i persecució dels càtars mitjançant un decret dictat el mateix any. Sabem que la seva mare, Sança, d'ascendència castellana, pel testament d'Alfons I el Cast, tenia la tutoria del seu fill, fins que aquest arribés als vint anys. Per tant d'aquí varen sorgir certes decavinenes ja que la reina posseïa castells a l'Aragó, a la frontera amb Castella i, aquest fet, podia constituir un perill per a la seguretat del regne. A la vegada, a l'any 1200, sabem que era ella qui portava les negociacions amb el Sant Pare Innocent III pel futur matrimoni de la seva filla Constança amb Frederic de Sicília. Hi han un moment, fins hi tot, que el Sant Pare li demana que assumeixi un major protagonisme en el afers de la política del regne i ella va replicar dient-li: "sol esdevenir-se que, tot i essent desafortunades, les accions de l'home, són millors que les de la dona". Per posar pau en la família, l'any 1201, Sança i el seu fill varen acabar signant una concòrdia.

Possiblement de la seva mare Sança sorgiria la intel·ligent idea de demanar al Sant Pare la coronació, a Roma, de Pere el Catòlic com a comte-rei de Catalunya i Aragó, això succeí a l'any 1204. És evident que existien tot un entramat d'interessos per una i altra banda. Per Innocent III li era profitós assegurar-se la fidelitat del comte-rei dels catalans, transformant la fictícia submissió feudal en un lligam solemne que obtingués renom a l'Europa occidental. El rei Pere el Catòlic tenia interès en estar vinculat amb Roma per tal de salvaguardar els seus dominis occitans contra les intrusions foranies que ja, aleshores, s'entreveïen.

La coronació tingué lloc el dia 11 de novembre del mateix any, al monestir de Sant Pancràs, al Transtèvere, on l'esperava el sobirà. El rei fou ungit pel bisbe de Porto i, després, fou coronat pel Sant Pare Innocent III que li imposa les insígnies reials, el mantell, el ceptre i la corona. Seguidament Pere I prestà jurament de fidelitat i vassallatge a la Santa Seu.

Si bé la coronació de Roma va representar un moment de tranquil·litat pel comte-rei català, a Occitània la religió càtara continuava guanyant adeptes. Els seus mètodes de persuasió eren poc convincents, d'entrada es presentaven a les discussions públiques contra els perfectes amb tot el seu seguici de criats, luxoses vestimentes,

carruatges i cavalls, mentre que els seus adversaris arribaven a peu i vestits com a pobres. Això fou posat de manifest cap el 1206, quan el bisbe d'Osuna passava per Occitània, després de dos anys viatjant per Centre Europa, acompanyat pel canonge Domingo de Guzman. Aquest darrer va ser qui aconsellà, en el Concili de Montpeller al mateix any, que els enviats del Sant Pare obtindrien més bons resultats si es presentaven: "segons l'exemple del diví Mestre, amb tota humilitat, a peu, sense un seguici fastuós i sense diners, com els apòstols".

Els resultats obtinguts, en principi, varen ser força bons, però el 14 de gener del 1208, ocorregué un fet que va precipitar els aconteixements, fou l'assassinat del llegat pontifici, Pere de Castelnau, qui el dia anterior, acompanyat pel bisbe de Consérans havien anat a trobar al comte de Tolosa, Raimon VI (que havia estat excomunicat el 1207), qui sembla fou l'inductor. El fet succeí quan el llegat papal es disposava a creuar el Roine.

Per tant, Innocent III, es veié obligat a una decisió militar, ja que per ell arribat aquest moment: "era preferible l'acció que la contemplació". Paral·lelament, Domingo de Guzman, en els seus sermons amenaçava amb les següents paraules: "ja fa anys que os parlo amb paraules de pau. He predicat, he suplicat, he plorat en va; però com diuen a la meua terra, allà on no arriba la benedicció hi arribarà el bastó ...".

A partir d'aquest moment, en el nord de França, es començà a predicar la croada contra els albigesos. Raimon VI de Tolosa, veient que la cosa havia anat massa lluny, va prometre fidelitat al Sant Pare, li va lliurar set dels seus castells, la participació d'ell mateix a la croada, a canvi que li fos aixecada la pena

d'excomunió, amb la qual cosa, va deixar a l'estacada als seus antics aliats Ramon-Roger Trencavel, vescomte de Besiers, Albi i Carcassona, i a Ramon Roger I comte de Foix.

En el 1209, que és el mateix any en que morí Alfons de Provença, víctima de la pesta a Sicília, on havia anat a acompanyar a la seva germana Constança a reunir-se amb el seu futur espòs el rei Frederic II. Per tant, l'hereu de Provença, era el nebot de Pere I, es deia Ramon Berenguer i, aleshores, tenia cinc anys, el rei d'Aragó exercia la seva tutela. En aquests moments, fou quan es desenvoluparen els fets de la croada que, en un principi, fou com una mena de passeig militar on pobles i ciutats obrien les seves portes per deixar entrar al creuat Raimon VI de Tolosa.

El veritable drama va començar a Besiers, a on Raimon Roger, també va intentar sotmetre's als croats, però, com podien llicenciar a tot aquell poderós exercit de la croada sense que hagués aconseguit donar el cop decisiu a l'heretgia?

Mentre Raimon Roger Trencavel, que aleshores comptava sols amb vint-i-quatre anys, estava preparant la defensa de Carcassona, els croats varen caure per sorpresa

Gravat que apareix en el dors d'un registre ..
d'Alfaro a França

damunt Besiers el 22 de juliol, on varen exterminar a gairebé tota la població, unes vint mil persones. Alguns varen intentar sense èxit refugiar-se a la catedral de Santa Magdalena. Hi ha l'anècdota que un cavaller croat va preguntar al cap de la croada i arquebisbe de Narbona, Arnau d'Amauri, com distingir als heretges dels catòlics, i aquest li respongué: "Mateu-los a tots, que Déu triarà els seus".

Entretant, Ramon Roger Trencavel i Ramon Roger comte de Foix, s'entrevistaren amb el monarca català cercant el seu ajut, però poc després, el 15 d'agost, els croats ocuparen també per sorpresa el lloc de Carcassona. Ramon Roger Trencavel fou empresonat i les seves possessions passaren a mans de Simó de Montfort. Mai s'ha pogut aclarir si aquell fou capturat o traït durant unes negociacions, o si ell voluntàriament, per evitar uns fets com els de Besiers, es lliurà a l'enemic. Al cap de poc, va morir de forma poc clara, unes versions diuen que fou víctima de la disenteria i altres apunten a la possibilitat que fou assassinat. La seva mort va tenir molt ressò a l'època, ja que el seu cadàver fou exposat públicament, així el trobador Guillem Augier Novella, va fer un plany per la mort del vescomte occità:

*"Cadascú plora i plany el seu damnatge
sa desgràcia i son dolor:
però jo, ai last! tinc en mon coratge
tan gran ira i tan gran tristor
que en ma vida no hauré prou plany ni plor
per l'admirat valent,
el noble vescomte, que mort és
de Besiers l'ardit i cortès.*

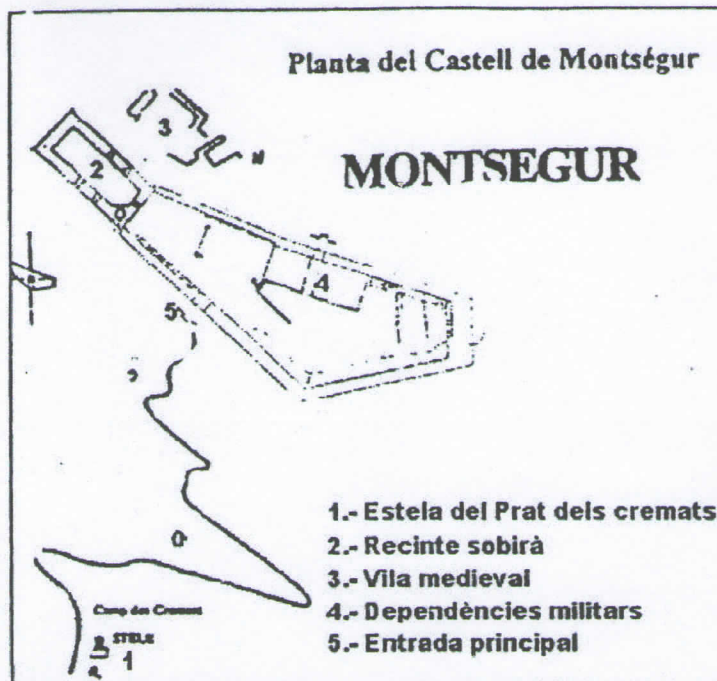
*L'han mort i mai fou vist tan gran ultratge
...
com han fet els cans renegats,
del falç llinatge de Pilat
que l'han mort ..."*

En canvi Guillem de Tudela (partidari dels Croats), en la primera part de la Cançó de la Croada, diu:

*"I els malvats tahurs i els miserables,
que no saben de l'afer com va ser ni com no,
es diu que hom l'occi de nit a traició,
però el Comte de Montfort no ho
hagués consentit, per Jesucrist del trò."*

(La Cançó de la Croada és obra de dos autors diferents, l'un és el navarrès Guillem de Tudela, partidari dels croats, i l'altre, partidari de la causa albigesa, és anònim, encara que alguns estudiosos l'identifiquin amb el trobador Peire Cardinal).

Hem vist com ha entrat un dels personatges cabdals en aquests fets, Simó de Montfort. No se'l pot qualificar, com s'ha volgut, de soldat de fortuna, ja que era un noble del nord de França, que ja havia lluitat en l'anterior croada. procedia del Vexin i era senyor de

Conflans, Epernon, Houdan i "Montfort-l'Amaury" (d'on li venia el nom), i per part de la seva mare era comte de Leicester a Anglaterra. Simó de Montfort, en principi no tenia cap intenció d'enemistar-se amb Pere El Catòlic, quan pren possessió del comtat de Carcassona. Ell acceptava els drets que corresponien al rei català com a sobirà d'aquelles terres i s'obstinava a retre-li un homenatge que Pere El Catòlic refusava.

Pel setembre del 1209, el comte de Tolosa es tornà a posar del costat de l'heretgia i, aleshores, és novament excomunicat pel concili d'Avinyó. Recorregué la sanció davant el Sant Pare, explicant-li les atrocitats comeses pels croats, però en els dos següents concilis li fou mantinguda la mateixa pena.

En el 1210, Pere El Catòlic, va intentar intercedir a favor dels seus súbdits, i el de Tolosa, davant Simó de Montfort, procurant un tractat de pau, com a penyora (a l'any 1211) va deixar-li al seu fill primogènit Jaume I i el seu nebot Ramon Berenguer (fill d'Alfons de Provença).

Els fets s'anaven precipitant i, el 1211, el concili de Montpeller, volia imposar una pau, amb unes condicions gairebé impossibles d'acceptar pel comte de Tolosa, que, evidentment, s'hi va negar. En la primavera del mateix any, Raimon VI (que estava casat amb Elionor germana del rei Pere) refermà els seus lligams amb Catalunya celebrant el matrimoni del seu fill amb Sança, germana menor de Pere I. Però pel maig caigué Lavour i, Montfort, assetjà Tolosa sense èxit.

No cal dir que, els fets de la guerra varen provocar tot un allau d'emigració procedent d'Occitània vers Catalunya.

Abans d'explicar els fets de la batalla de Muret, cal fer una petita ressenya a la batalla de les Navas de Tolosa (ocorreguda a La Carolina - Jaén) i la vida privada del rei Pere I el Catòlic. Com es ben sabut, la intervenció del monarca català a les Navas de Tolosa va ser decisiva per a la victòria de l'exercit de coalició castellà-navarrès-català.

Va ser gràcies a un atrevit estratagema ideat pel rei Pere, segons el relat de Descloit, el qual en principi formant part de la reraguarda, va passar a un atac d'avantguarda, situant-se, durant la nit, secretament, darrera la tenda de l'infidel Miramemoli i, en el fort de la batalla, va atacar per l'esquena als enemics.

Pere I estava casat amb Maria de Montpeller, que era filla d'Eudòxia i el seu avi era l'emperador Manuel Comnen de Constantinoble. Eudòxia va arribar a Catalunya per contraure matrimoni amb Alfons I. El Cast, però entretant aquesí ja havia contret matrimoni amb Sança de Castella. Aleshores els ambaixadors bizantins es trobaren amb la donzella sense nuvi i, decebuts pel contratemps, finalment adobaren un matrimoni amb Guillem de Montpeller, amb la condició que el primer fill o filla de la unió seria en vida senyor o senyora de Montpeller. Per les fonts històriques sabem que Maria de Montpeller es casà amb Barral, vescomte de Marsella, que morí al cap de poc, i aquesta es casà en segones núpcies amb Bernat de Comenge, el qual la repudià i, finalment, en el 1204 fou quan es casà amb Pere I. Però Pere I, al cap de dos anys de matrimoni, va voler repudiar-la, a la vegada que intentava un nou casament amb Maria de Montferrat, hereva del regne de Jerusalem, al propi temps que tenia una altra amant a Montpeller mateix. L'any següent, el 1207, va haver-hi una reconciliació entre el rei i Maria de Montpeller de la qual nasqué el futur Jaume I. Posteriorment, Pere I, va intentar novament l'anul·lació matrimonial per cercar una nova unió matrimonial amb la filla del rei de França, Felip August.

Aquestes disbauxes matrimonials de la Cort eren força corrents en aquella època. Fins hi tot es coneix com, anys més tard, el prudent Jaume I, realitzà un protocol secret de concubinatge amb una tal Aurembiaix. Per tant, no ens hem d'estranyar gens del que succeí la nit abans de la batalla de Muret.

Tornant al relat de la nostra història, pel gener del 1213, els comtes de Tolosa, de Foix, de Bearn i de Comenge li juren fidelitat. Per tant, en aquests moments i per pocs mesos fou senyor feudal de gairebé tota Occitània.

A finals del mes d'agost, Pere I creuava els Pirineus amb un miler de cavallers i amb la intenció de sotmetre, per la força, a Simó de Montfort.

El 10 de setembre, l'exèrcit català assetjava Muret. El dia següent, Simó de Montfort, que era a Fanjeaux agrupant el seu contingent va arribar a la plaça, aleshores el rei Pere va donar l'ordre de suspendre l'atac i deixar-hi entrar als croats amb la finalitat d'agafar-los a tots ja que Muret, per les seves condicions, no podria sostenir un setge gaire perllongat, per tant la idea era bona.

El monarca català el dia de la batalla (el 12 o 13 de setembre) va cometre un seguit d'irregularitats (per no dir imprudències) fruit de les quals la victòria es decantà, contràriament a tots els pronòstics, a favor de Simó de Montfort:

1r. No va voler esperar els reforços que li eren enviats pel comte del Rosselló i per Guillem de Montcada.

2n. Tampoc va voler escoltar al comte de Tolosa que proposava assetjar la plaça pel sistema clàssic i esperar l'escomesa de l'enemic.

3r. No va voler escoltar les proposicions de pau dels missatgers enviats per Simó de Montfort.

4rt. No va tenir la deguda cura en l'ordenació de la tropa, ja que semblava com si tothom anés a guanyar la batalla pel seu cantó.

5è. Va cometre la gravíssima temeritat de no situar-se a la reraguarda de l'exèrcit com solien fer els reis i, enlloc d'això, anava a les primeres línies.

6è. La seva forma física no era la més adient per anar a una batalla tan transcendent com aquella. La nit abans, tal com diu la Crònica de Jaume I, havia jagut amb una dona i en la missa de l'alba, durant l'Evangeli, no s'aguantava dret. Ho llegim directament de la Crònica:

"E aquel dia que feu la batayla havia jagut ab una dona, si que nos hoim dir depuys a son reboster, qui havia nom Gil, e fo puys fratre del Espital, qui havia estat en aquel conseyl, e altres qui ho viren per sos uyls, que anch al evangeli no poc estar en peus, ans s.asech en son seti mentre.s deya.

E ans que fos la batayla, volie.s metre En Simon de Montfort en son poder per fer sa volentat, e volia.s avenir ab el; e nostre pare no.u volch pendre. E quan viren aço lo comte Simon e aquels de dins, preseren penitencia, e reeberen lo cors de Ihesu Christ, e dixeren que mes amaven morir e.l camp que en la vila.

E sobre aço, exiren combatre ensemps en una. E aquels de la part del rey no saberen rengar la bataylani anar iustats, e ferien cada un rich hom per si, e ferien contra natura d.arnes. E per lo mal ordonament, e per lo peccat que era en ells, hac se a vençre la batayla, e per la merçe que no.y trobaren aquels qui eren de dins.

E aqui mori nostre pare, Car aixi ho ha usat nostre llinyatge totz temps, que en les batayles qu.els an feytes ne nos farem, de vençre o morir. E nos romanguem en Carcassona en poder del comte, car el nos nodria e tenia aquel loch".

En canvi, Simó de Montfort i els croats, sabien que s'ho jugàvem tot a una carta i, evidentment, en adonar-se que el rei estava a les primeres línies varen resoldre la batalla contra ell.

Aquesta es la versió dels fets de la batalla de Muret tal com ha arribat als nostres dies, no obstant, algun autor com l'historiador Rafael Dalmau ha considerat la possibilitat que el monarca català es veiés obligat a prendre aquesta decisió per la baixa moral de l'exèrcit:

"Si repassem les campanyes anteriors, observarem que els exèrcits llenguadocians es manifestà, en general, una feble combativitat. Poques són les vegades que llur acció és resoluta i decidida enfront dels croats. Hom diria que, en l'esperit de la gent, hi pesen les doctrines de pau i sacrifici predicades pels bonshomes i que això els anà despullant de tota actitud agresiva i àdhuc defensiva. Sembla com si un fat de resignació se'ls hagués infiltrat. Si això fos cert, hom podria explicar que, trobant-se Pere en el problema d'haver de superar aquesta actitud, es veiés obligat a prendre mesures totalment distintes de les que en altra situació hauria pres, és a dir, la de veure si, amb el seu exemple, aixecava l'esperit i l'entusiasme de tot l'exèrcit. La versemblança del que deixem dit ens la confirmarien les notícies documentals de com els senyors llenguadocians s'acusaven mútuament de traïdories després de la batalla" (Dalmau 1989, pp. 63-64).

A partir d'aquest moment, la sort d'Occitània es prou coneguda, el 1215 Simó de Montfort tenia sota la seva

Ramon Roger, comte de Foix

ma tota la regió. Sortosament, tant en el testament de Pere el Catòlic com en el de Maria de Montpeller, havien posat a Jaume I sota la guarda del Sant Pare, per tant Simó de Montfort, a l'any 1214, es veié obligat a lliurar l'hereu català als templers de Montsó. A partir d'aquí Catalunya passà per uns anys difícils, així en el 1217, com el tutor i oncle de Jaume I, el comte Sanç, es veié obligat a lluitar de nou a Occitània contra Simó de Montfort, aleshores el nou Sant Pare. Honori III, amenaçà Catalunya amb una nova croada. El setembre de 1218, el comte Sanç renuncià a la tutoria del seu nebot i, el 1219, Jaume I, que sols comptava amb dotze anys, i els seus consellers, tots ells influïts pels templers i per la Santa Seu, abandonaren l'antiga aliança amb el comte de Tolosa.

No obstant, malgrat la pau a Catalunya, a Occitània els esdeveniments bèl·lics continuaven, fruit d'aquests fou la mort violenta de Simó de Montfort, quan el 25 de juny de l'any 1218 fou abatut en el setge de Tolosa per una pedra llançada des d'una catapulta. El seu fill Amaury de Montfort intentà, sense massa èxit, succeir-lo en el comandament dels exercits. Per aquest motiu en el 1219, vingué en el seu ajut el príncep Lluís de França, que regnaria més tard com a Lluís VIII. Quant es retiraren les tropes franceses del príncep Lluís, Amaury de Montfort fou expulsat dels territoris conquerits i fou assetjat a Carcassona, finalment per tal de cercar una solució proposà al rei de França la cessió de tots els seus drets.

Com els càtars tornaven a constituir motiu de preocupació, l'any 1226 tingué lloc la segona croada, per part dels Capets contra els heretges. La Casa de Barcelona, escarmentada pels infortunats esdeveniments d'anys passats, no intervingué.

El comte de Tolosa, Raimon VII, va cercar la pau al preu que calgués i, per això, va casar la seva filla Joana amb Alfons de Poitiers, germà de Lluís IX de França, signant un tractat a París el 1229.

Amb tots aquells tràgics esdeveniments bèl·lics, es pot dir que Occitània havia quedat totalment arruïnada. Però

el problema que constituïa l'heretgia càtara encara va continuar molt més temps.

Entretant, la Inquisició estava fent tantes atrocitats com en temps de la guerra. El frare dominic era a les terres de Tolosa a la recerca d'heretges. El seu mètode era senzill, primer realitzava una enquesta a la població, s'instal·lava en el bisbat o en un convent de dominics o en un castell dels molts que s'havien requisat. Acte seguit feia anunciar el dia i l'hora del seu sermó i els qui no hi acudien eren, d'entrada, sospitosos d'heretgia. En el seu sermó, explicava que donaria un període de gràcia o clemència i, els arrepençats, podien obtenir el perdó diví mitjançant penitències canòniques. Aquestes podien ser, a tal d'exemple, una peregrinació vers Santiago de Compostela i des d'allí cap a Canterbury, amb la qual cosa s'allunyava a la persona per força temps.

Pels que no confessaven les seves faltes durant el període de gràcia que se'ls havia concedit, se'ls detenien sense cap mirament i eren sotmesos als interrogatoris de la Inquisició, en els que no n'hi havia prou d'inculpar-se, a més, tenien l'obligació de donar noms i adreces de possibles sospitosos d'heretgia. Per tant, amb aquest procediment, als dominics se'ls facilitava molt la feina.

Dels interrogatoris conservats en arxius, es veu com hom seguia un protocol pre-establert que incloïa inexcusablement les següents preguntes:

"Us heu vist amb un heretge?"

On l'heu vist?"

En quina data?"

Coneixieu que era un heretge o us ho feu saber ell mateix?"

Qui us ho va dir?"

Tenieu contactes regulars amb ell?"

Per mediació de qui el vareu conèixer?"

L'heu rebut a casa vostra?"

Va venir sol o acompanyat?"

L'heu visitat?"

Anaveu sol o acompanyat?"

Us heu vist en un lloc diferent de casa vostra o de la seva?"

Sol o en grup?"

Heu escoltat una predicació?"

Què deïa?"

Coneixeu la salutació dels heretges?"

L'heu emprat vos mateix?"

Heu assistit a la iniciació d'un heretge?"

Heu renegat de la religió cristiana?"

("El tesoro de los Albigenses", 1973, p. 143, traduït i adaptat al català)

L'actuació de la Inquisició va provocar que, pel mes de maig de l'any 1242, fossin assassinats a Avignonet, els inquisidors Guillem Arnaud i Etienne de Narbonne, per una conspiració que tot apuntava que havia estat tramada a Montsegur per Raimon d'Alfaro, nebot natural de Raimon VII de Tolosa.

L'any següent, el 1243, es reuní a Besiers un Concili amb la presència del Sant Pare Innocenci IV i es decidí prendre a l'assalt la fortalesa de Montsegur. Pel maig del mateix any, 6.000 soldats assetjaren Montsegur. El castell suportà el setge fins la capitulació a l'1 de març de 1244. Els defensors de la plaça varen aconseguir imposar algunes condicions:

1) Una treva de quinze dies abans de lliurar Montsegur.

2) Que els homes d'armes poguessin abandonar el lloc portant tot el seu equip defensiu i, així mateix, obtingueren el perdó "per totes les seves faltes comeses", inclòs, per tant, l'assassinat comès el 1242 a Avignonet.

3) Als creients o heretges se'ls donà la possibilitat d'abjurar del catarisme i obtenir la llibertat, sempre i quan confessessin davant els inquisidors. En cas contrari moririen cremats a la foguera.

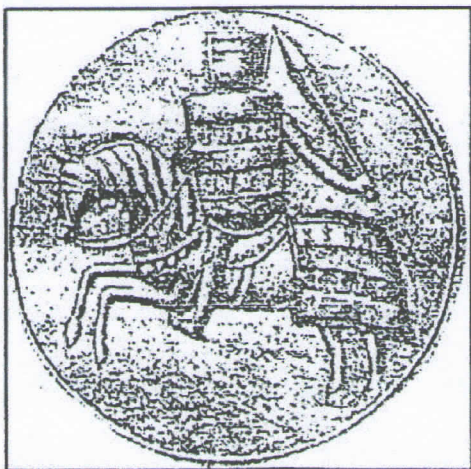
A partir d'aquí, la història es de tots coneguda, 210 càtars foren cremats vius en el lloc que encara avui es coneix amb el topònim de "Pla dels cremats", al peu mateix de Montsegur. Finalment, en el 1255, caigueren les últimes fortaleses càtars, Prylautens i Quéribus.

El tractat de Corbeil del 1258:

Les victòries dels croats francesos feren perdre al rei Jaume I tota possibilitat d'esperança sobre les terres d'Occitània i, finalment, acabà signant el tractat de Corbeil amb el rei Lluís de França, mitjançant el qual ambdós renunciaven a qualsevol dret en el regne de l'altre. El tractat incloïa també la renúncia de Jaume I als seus drets sobre el comtat de Tolosa, el vescomtat de Narbona, algunes ciutats com Nîmes i altres territoris ultrapiirinencs que representaven gairebé totes les antigues possessions si es feia una comparació amb les que conserbava en el seu poder a partir d'aquell moment: la senyoria de Montpeller, el vescomtat de Carladès i una baronia.

Era una gran pèrdua per Catalunya reconèixer l'abandó d'Occitània, mentre el rei de França sols renunciava a uns drets purament teòrics sobre Catalunya i que li venien secularment de Carlemany. A més, Jaume I, deixà en mans de l'esposa de Lluís IX els seus drets sobre Provença a canvi d'una compensació simbòlica com podia ser el matrimoni de la seva filla amb l'hereu de França, el futur Felip III.

Catalunya havia estat humiliada i el pacte sols venia a segellar la realitat d'uns fets que s'havien imposat, d'aquí el silenci que hi ha en el "*Llibre dels Feits*" de Jaume I. França envalentida pel triomf continuà pressionant i, des de la Provença, competí en les conquestes de la Mediterrània, en les que el comte Carles d'Anjou fou el gran competidor de la Casa de Barcelona.

Raimon Trencavell, vescomte de Bèsiers, Albi i Carcassona

Conclusió:

Amb el que hem explicat fins aquí, hem vist com la regió que en aquell moment, culturalment, era la més avançada d'Europa, es veié arruinada per les fatalitats d'una guerra de mòbil econòmic pretextada per la intransigència ideològica i religiosa.

El promotor i gran beneficiat per la guerra fou el regne de França, fins el punt que l'expansió territorial que n'obtingué fou decisiva pel seu futur com Estat, arribant a ser una nació de pes determinant en el marc de l'Europa de la fi de l'Edat Mitja i que, amb molt poques variacions, ha arribat, territorialment, intacte fins els nostres dies.

Al llarg del relat, hem pogut veure com Catalunya en cap moment va voler expansionar-se vers el nord amb un ànim evident d'intentar esdevenir una gran potència, com hauria pogut fer-ho.

Finalment, i per concloure, crec oportú incloure les encertades paraules de l'historiador Xavier Fernández i Cardona:

"El Renaixement va néixer a Occitània un segle abans que a Itàlia, però va ser segat a cops d'espasa. Molts nobles occitans i càtars es refugiaren a Catalunya i hi aportaren importants capitals que es farien rendir ben aviat en l'expansió mediterrània. D'altra banda la llengua occitana va continuar usant-se en poesia, a Catalunya, fins ben entrat el segle XV. És a dir, que Catalunya heretà i desenvolupà bona part del llegat occità. Posteriorment, durant l'edat moderna, la immigració massiva d'occitans a Catalunya va ser molt important i causà un gran impacte demogràfic, és a dir, que les relacions continuaren tot i el domini francès del territori.

Sens dubte que algú dirà que tot això són nostàlgies poc pràctiques, però centrem-nos en el que deïem: fer una Història en funció de les necessitats d'avui. Amb aquesta òptica realista cal 'desenterrar' tot el referent a les tradicionals relacions d'amistat entre Catalunya i Occitània. Per què? Situem-nos en l'horitzó de l'Europa post 92. Barcelona-Catalunya com a regió industrial tindrà una àrea de projecció natural, per als seus productes, en el Midi Francès, i una bona política de relació cultural, tot exaltant els vincles històrics, pot ajudar aquesta realitat econòmica.

D'altra banda, sembla irreversible, malgrat els esforços de Madrid, el fet que el nucli industrial i de tecnologia punta de l'Europa Sud pivotarà sobre el triangle Tolosa del Llenguadoc-Barcelona-Milà. És a dir, que en el marc d'un mercat únic europeu aquestes tres ciutats configuraran el nucli dinàmic del sud. Les atraccions històriques Tolosa-Barcelona tornaran a posar-se a l'ordre del dia i cal estar preparats i informats per legitimar-les històricament. Cal ser conscients que els nostres interessos futurs estan en direcció nord i que, econòmicament i cultural, estem més a la vora de Tolosa i Milà que no pas de Sevilla. Per tant, és realista i possibilista treballar i divulgar els lligams tradicionals entre Catalunya i Occitània, fatalment truncats pels àvatars històrics. Després de tot, qui pot assegurar que en el futur no es torni a intentar la configuració d'una nova potència post-industrial occitano-catalana?"

(Fernández Cardona 1990, pp. 126-127).

BIBLIOGRAFIA:

ABADAL, Ramon d'
"La dominació de la casa comtal de Barcelona sobre el Migdia de França",
Annales du Midi, LXXVI, 1964.

ABADAL, Ramon d'; RUBIÓ, Jordi; SOLDEVILA, Ferran; TARRADELL, Miquel; VICENS VIVES, Jaume
Moments crucials de la Història de Catalunya
BARCELONA (Ed. Vicens Vives) 1962

ADROER TESIS, Anna M.
"Algunas notas sobre la capella del Palau major de Barcelona",
Anuario de Estudios Medievales, 19
BARCELONA (CSIC) 1989

ADROER TESIS, Anna M.; CATALÀ ROCA, Pere
Càtars i catarisme a Catalunya
BARCELONA (Ed. Dalmau) 1996

ALBERT CORP, Esteve
"El castell de Sant Andreu de Bonavinença d'Alfar",
Nit de Càtars
BARCELONA (Generalitat Diputació) 1987

ANÓNIM
"El tesoro de los Albigeneses", pp. 135-160.
El misterio de los grandes tesoros perdidos,
MADRID (Círculo de Amigos de la Historia) 1973

AUBARBIER, J.L.; BINET, M.; BOUCHARD, J.P.
Aimer le Pays Cathare,
RENNES (Ed. Ouest-France) 1992

AURELL CARDONA, Martí
"L'expansió ultrapiirinca", catàleg de l'exposició Girona dins de la formació de l'Europa Medieval (785-1213)
GIRONA (Museu d'Història de la Ciutat) 1985

BAGUÉ, Enric; CABESTANY, Joan-F.; SCHRAMM, Percy E.
Els primers Comtes-Reis, Història de Catalunya. Biografies catalanes, vol. 4
BARCELONA (Ed. Vicens Vives) 2ª ed. 1980

BATLLE, Carme
"Els primers comtes-reis", Història de Catalunya, II
BARCELONA (Salvat) 1979

BATLLE, Carme
"L'expansió baixomedieval, s. XIII-XV", Història de Catalunya, III
BARCELONA (Ed. 62) 1988

BISSON,
Història de la Corona d'Aragó a l'Edat Mitjana
BARCELONA (Ed. Crítica) 1988

BORST, Arno
Les cathares,
PARIS (Ed. Payot) 1974

BRENNON, Anne
Le vrai visage du Catharisme,
PORTET-SUR-GARONNE (Ed. Loubatières) 1988

BRENNON, Anne
"La religion des bons hommes révélée",
Historama
Paris 1992

CABESTANY, Joan-Ferran
"Els lligams amb les terres ultrapiirinques",
Història de Catalunya, II
BARCELONA (Salvat) 1979

COTS, Montserrat
"Notas históricas del trovador Guillem de Cabestany",
Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona, XXXVII,
BARCELONA 1977-1978.

DALMAU FERRERES, Rafael
L'heretgia albigea i la batalla de Muret
BARCELONA (Ed. Dalmau) 1960. r. 1989

DALMAU, Antoni
Terra d'oblit
Ed Columna.

DELCOR, Mathias
La société cathare en Cerdagne: nobles et bergers du XIIe au XIVe siècle
TOULOUSE 1980

DOSSAT, Y.
Les crises de l'Inquisition toulousaine au XIIIe siècle (1233-1273)
BORDEAUX 1959

DOUAY, Serge
"Saint Dominique veut convertir les cathares",
Historama
PARIS 1992

DUVERNOY, Jean
La Religion des cathares. Le Catharisme, vol. I
TOULOUSE (Ed. Privat) 1976

DUVERNOY, Jean
L'Histoire des cathares. Le Catharisme, vol. II
TOULOUSE (Ed. Privat) 1986

DUVERNOY, Jean
Inquisition à Pamiers,
TOULOUSE-BÉSISERS 1986

ESCURA DALMAU, Xavier
Crònica dels càtars. El somni occità dels reis catalans,
BARCELONA (Ed. Signament) 1996

FERNANDEZ CARDONA, Xavier
Ensenyar Història de Catalunya
BARCELONA (Ed. Graó) 1990

GRAUPERA GRAUPERA, Joaquim; VELLVEHÍ ALTIMIRA, Jaume
Excursió a Montsegur (Occitània),
MATARÓ (Grup d'Història del Casal) 1995

GRUP D'OPINIÓ LA DAMA
"L'obstinada germanor de l'espai occità i català al nord i al sud dels Pirineus",
revista La Dama, 6
REUS, març 1994

JAS, Michel
Braies cathares,
PORTET-SUR-GARONNE (Loubatières) 1992

JULIEN, Lucienne
Cathares et charisme. De l'esprit à la persécution,
ST. JEAN-DE-BRAYE (Ed. Dangles) 1990

LABAL, Paul
Los cátaros: herejía y crisis social,
Ed. Grijalbo 1995

LAURAGAIS, Marie
Le Pays Cathare,
PARIS (Ed. Atlas) 1976

LEMAIRE, Sophie
Une figure controversée: Simon de Montfort,
Historama
PARIS 1992

LE ROY LADURIE, Emmanuel
Montaillou, village occitan,
PARIS (Gallimard) 1975

MADAULE, Jacques
Le drame albigeois et le destin français,
PARIS 1961

MANZANA, Silvia
"Viatge pel món càtar",
revista Presència, núm. 1.328
GIRONA, del 3 al 9 d'agost de 1997

MARKALE, Jean
Montségur et l'énigme cathare,

- PARIS (Ed. Pygmalion) 1986
- MESTRE CAMPI, Jesús
Atles dels Càtars
BARCELONA (Ed. 62) 1997
- MESTRE GODES, Jesús
Els càtars. Problema religiós, pretext polític
BARCELONA (Ed. 62) 1994
- MESTRE GODES, Jesús
Viatge al país dels càtars
BARCELONA (Ed. 62) 3a ed. 1995
- MESTRE GODES, Jesús
Els càtars. La vida i la mort dels bons homes
BARCELONA (Ed. 62) 1997
- MESTRE GODES, Jesús
"Cátaros. Tan lejos en el tiempo. Tan cerca en la verdad."
Xanadú, 4, febrero
BARCELONA 1998
- MONREAL, Lluís
"La hipòtesi càtara",
Nit de Càtars
BARCELONA (Generalitat/Diputació) 1987
- NELLI, René
Écritures cathares
PARIS (Ed. Pléiade) 1968
- NELLI, René
La vie quotidienne des Cathares languedociens au XIIIe siècle
PARIS (Ed. Hachette) 1969
- NELLI, René
Les Cathares
PARIS (Ed. Marabout) 1972
- NELLI, René
Diccionario del Catarismo y las herejías meridionales
PALMA DE MALLORCA (Ed. Alejandria) 1997
- NIEL, Fernand
Les cathares de Montségur
PARIS (Seghers) 1978
- PALADHILE, Dominique
"Rome décide d'extirper l'hérésie",
Historama
PARIS 1992
- RACIONERO GRAU, Lluís
Cercamón
BARCELONA 1982
- RAHN, Otto
Cruzada contra el Grial. La tragedia del catarismo
MADRID (Hiperión) 1982
- RIQUER, Isabel de
"Catarisme i trobadors"
Nexus, 14
BARCELONA (Fundació Caixa de Catalunya) juliol 1995
- ROQUEBERT, Michel
L'Épopée Cathare, 1213-1216: Muret ou la dépossession
TOULOUSE (Privat) 1977
- ROQUEBERT, Michel
Montségur, les cendres de la liberté
TOULOUSE (Privat) 1992
- ROQUEBERT, Michel
"Montségur, citadelle implacable",
Historama
PARIS 1992
- ROQUEBERT, Michel; SOULA, Christian
Citadelles du vertige
TOULOUSE 1966
- ROPS, Daniel
"El drama cátaro",
Historia y Vida, 38.
BARCELONA, maig 1971
- ROUSSEL, Gilbert
Trésors cathares
MONTPELLIER (Ed. Pélican) 1992
- SALRACH, Josep M.
Historia dels països catalans. Dels orígens a 1714
BARCELONA (Edhasa) 1981
- SALRACH, Josep M.
Història de Catalunya
BARCELONA (Ed. 62) 1988
- SALRACH, J.M.; AVENTIN, M.
Contèxter la història de Catalunya. Dels orígens al segle XII, vol. I
BARCELONA (Ed. Vicens Vives) 1985
- SàDE, Gerard de
El tesoro Cátaro
BARCELONA (Plaza y Janés) 1968
- SERRUS, Georges
Montségur
TOULOUSE (Ed. Loubatières) 1987
- SERRUS, Georges
La tierra de los cátaros
POUTET-SUR-GARONNE (Loubatières) 1990
- SOBREQUÈS, Santiago
Els grans comtes de Barcelona
Història de Catalunya. Biografies catalanes, 2
BARCELONA (Ed. Vicens Vives) r. 1982
- SOBREQUÈS, Santiago
Els barons de Catalunya
Història de Catalunya. Biografies catalanes, 3
BARCELONA (Ed. Vicens Vives) r. 1989
- SOLDEVILA, Ferran
Jaume I, Pere el Gran
Història de Catalunya. Biografies catalanes, 5
BARCELONA (Ed. Vicens Vives) r. 1980
- VALLES, Edmon
"La vertiente política de la guerra cátara",
Historia y Vida, 38.
BARCELONA, maig 1971
- VENTURA, Jordi
"El catarismo en Cataluña",
Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona, XXVIII,
BARCELONA 1959-1960
- VENTURA, Jordi
Pere el Catòlic i Simó de Montfort
BARCELONA (Ed. Aedos) 1960, r. 1996
- VENTURA, Jordi
El heretges catalans
BARCELONA (Ed. Selecta) 1963
- VIDAL, J.M.
Bullaire de l'Inquisition française au XIVe siècle jusqu'à la fin du grand schisme
PARIS 1913